

EUSKADIN ESPETXE-EREDUA EZARTZEKO OINARRIAK

Vitoria-Gasteiz, 2021eko Apirila.

1.- SARRERA.

Eusko Legebiltzarrak, 2019ko martxoaren 13an egindako osoko bilkuran, 59 ebazpen onartu zituen "Araban, Bizkaian eta Gipuzkoan behar dugun espetxe-ereduari buruz". Gainera, akordio horretan adierazten da kontuan hartu behar direla "Euskadin espetxe-eredu bat ezartzeko ildo estrategikoen proposamen teknikoaren" ekarpenak. Proposamen hori diziplina anitzeko aditu-talde batek egin du.

Euskal Autonomia Erkidegoko Autonomia Estatutuaren 10.14 eta 12.1 artikuluetan espetxe-zerbitzuen antolamenduari, araubideari eta funtzionamenduari buruz aurreikusitako eskumenen transferentzia bere gain hartu, gauzatu eta garatzeko erreferentzia izan daitezke hurrengo urteetan.

Era berean, nazioarteko beste tresna juridiko batzuen artean, hurrengo urteetan transferentzia hori garatzeko gida garrantzitsua izan behar dute "Nelson Mandela Arauak" izenekoak, hots, "Presoak Tratatze Nazio Batuen Gutxieneko Arauak"; "Tokioko Arauak" izenekoak, hau da, "Nazio Batuen Gutxieneko Arauak, askatasunaz gabetzen ez duten neurriei buruzkoak"; "Bangkokoen Araudiei buruzkoak", "emakume delitugileei askatasuna kentzen ez dieten neurriak eta presoak tratatzeko Nazio Batuen Arauak" izenekoak, eta, azkenik, "Europako Espetxe Arauak" izenekoak. 2020ko uztailaren 1ean berrikusi eta eguneratu zituen Europako Kontseiluko Ministroen Komiteak, bere oinarrizko ordezkarien 1380, espetxeen kudeaketari, langileei eta askatasunaz gabetutako pertsonen tratamenduari buruzko oinarrizko printzipioak biltzen dituenak.

Dena den, eskumenaren transferentzia laster gauzatuko denez, lehen fasean zenbait erabaki hartu eta hainbat neurri hartu ahal izango dira, euskal herritarrei hori gertatu dela eta horrek askatasunik gabeko pertsonen ongizatea ekarri diela erakusteko; biktimen eskubideen eta interesen babesa hobetu da, eta gizarte seguruago bat lortu da, hau da, delitu gehiagorik gabe.

Neurri horien bidez, honako hauek lortu nahi dira:

- a. Askatasunaz gabetutako pertsona gehiagok zigorrak erdi-askatasuneko erregimenean bete ditzaten lortzea, bai eta horien egoera hobetzea eta, nolnahi ere, haien gizarteratze eraginkorra lortzea ere.
- b. Gizarteratzeko edo gizarteratzeko prozesuan dauden pertsonen konpromiso eta eskakizun pertsonala.
- c. Biktimen eskubideak eta interesak egokiago babestea.
- d. Segurtasun publiko handiagoa lortzea, gizartean modu arrakastatsuan txertatutako edo sartutako pertsona batek arau penalak errespetatuko dituelako, eta, gainera, ikerketa kriminologikoek egiaztatzen dute delitu-berrerortze txikiagoa dagoela pertsona horiek araubide horietatik behin betiko askatasuna eskuratzen badute.
- e. Espetxe-sistemari eta zigor-betearazpeneko sistemari dagokionez, herritarrek gogobetetasun eta pertzepzio handiagoa izan dezaten lortzea.

2.- LEHENTASUNEZKO JARDUERA-ILDOAK.

Horretarako, lehen fasean erabakiak eta neurriak planteatu daitezke.

1.- Emakumeak Berdintasuna

Adostasun orokorra dago, hainbat azterlanetan islatzen dena, eta horietako batzuk oso berriak dira. Haren ustez, emakumeak diskriminazioa jasaten du bere askatasunaz gabetzearen ondorioz.

Gizonak eta emakumeak ez dira berdin bizi espetxeetan, eta emakumeek kondena handiagoa jasaten dute espetxeetan jarraitzeagatik, azalpen luzea ematen duten hainbat arrazoiengatik, baina, funtsean, dagoen genero-eredu hegemonikoagatik eta jaso dugun sozializazioagatik.

Beharrezkotzat jotzen da genero-ikuspegia sartzeko emakumeari lagun egitea, eta jarduerak egitea, jasan duten ahultasun- eta diskriminazio-egoera ikusarazteko, eta, hortik abiatuta, neurri egokiak proposatzea, preso dauden emakumeek genero-premia eta -ahultasun biologiko eta espezifikoak dituztelako.

Azkenik, espetxeetan bizi diren emakume asko abusuen eta genero-indarkeriaren biktima izan dira, eta laguntza psikologikoa eta aholkularitza espezifikoak behar dira.

3.- EUSKAL ESPETXE-EREDUA EZARTZEA..

Aurrekotik harago, "Euskadin espetxe-eredu bat ezartzeko ildo estrategikoen proposamen teknikoa" eta Eusko Legebiltzarraren ebazpenak oinarri hartuta, espetxe-eredua Euskadin ezartzeko plangintza egin daiteke.

Plangintza hori 6 oinarrizko printzipiotan oinarritzen da, eta horietatik 16 helburu estematiko ondorioztatzen dira, dokumentu honetan jasotako 100 neurri edo ekintza-ildoak biltzen dituzten 3 ardatzen zeharkakoak direnak.

A.- OINARRIZKO PRINTZPIOAK:

1. Pertsonaren duintasunaren printzipioa.
2. Espetxearen erabilera murrizteko printzipioa.
3. Birgizarteratze-printzipioa erkidego-eremuan.
4. Genero-ikuspegia txertatzeko printzipioa.
5. Ikuspegi leheneratzailea txertatzeko printzipioa.
6. Politika publikoak integratzeko printzipioa.

B.- HELBURU ESTRATEGIKOAK:

1. Pertsonaren duintasuna

1. Pertsona ardatz duen esku-hartzea. Banakako akonpainamendua.
2. Arreta berezia jartzea osasun mentaleko, adikzioetako eta atzerritartasuneko egoera espezifikotan, eta arreta espezializatua eskatzen duten beste inguruabar batzuk ere sar daitezke, zeharkako genero-ikuspegia ahaztu gabe.

2. Erdi-askatasuneko erregimenak sustatzea.

3. Zerbitzu publikoaren kontzeptuan oinarritutako langile-politika, behar bezala prestatutako, motibatutako, trebatutako eta pertsona ardatz duen esku-hartzera bideratutako pertsonekin.
4. Behar bezala diseinatutako eta planifikatutako bitartekoak eta azpiegiturak, gizarteratzeko esku-hartzeak garatu ahal izateko.

5. Ingurune irekiko azpiegituren nagusitasuna, ingurune itxiko azpiegituren aldean, eta birgizarteratzera bideratutako jarduketetarako aurrekontu handiagoa, zaintza-jarduketetarako baino.
- 3. Birsozializazioa eremu komunitarioan.**
6. Komunitatearen parte-hartzea zigor-arloko eta espetxe-arloko betearazpen-politiketan.
 7. Hirugarren sektorearen inplikazioa handitzea.
 8. Gardentasunaren beharra.
 9. EAEn errotuta dagoen edozein pertsonak erkidego horretan arreta jasotzeko aukera izan behar du.
- 4. Genero-ikuspegia txertatzea.**
10. Emakume guztiak ikusezin bihurtzea eta homogeneousatzea saihestea, arreta berezia jarriz haien premia espezifikoetan eta egoera berezietan (immigrazioa, desgaitasuna, gaixotasun mentala).
 11. Espetxeetako langile guztientzat ezinbestekoa den genero-prestakuntza.
 12. Arazo espezifikoak lantzea, hala nola genero-indarkeria, sexu- eta ugalketa-osasuna, amatasuna eta aitatasuna edo emakume askoren laguntza-sarerik eza.
- 5.- Ikuspegi leheneratzailea txertatzea.**
13. Ikuspegi leheneratzailea zeharka txertatzea, sistema osoa inpregnatzeko moduan.
 14. Justizia leheneratzaileko programa espezifikoak ezartzea.
- 6. Politika publikoen integrazioa.**
15. Sail arteko eta erakunde arteko plan bat eraikitzea, Justizia, Osasun, Hezkuntza, Gizarte Zerbitzu eta Laneko politikak koordinatzeko, besteak beste, zigortutako pertsonen benetako gizarteratzea, biktima-erreparazioa, gizarte-bakegintza eta segurtasun publikoa lortzeko.
 16. Zigor- eta espetxe-betearazpenari buruzko ezagutza integratzea, unibertsitateekin eta ikerketa-erakundeekin koordinatuta.

C.- ARDATZ ESTRATEGIKOAK:

- 1. ardatza.- Zigorrak ingurune irekian sustatzea.
- 2. ardatza.- Euskal Birgizarteratze Sarea eraikitzea.
- 3. ardatza.- Espetxeratzea birgizarteratzera bideratzea.

LEHENENGO ARDATZ ESTRATEGIKOA.- Zigorrak ingurune irekian sustatzea.

**Pertsona ardatz
duen esku-
hartzea**

1. Zigorrak eta neurriak ingurune irekian indibidualizatzea.
2. Espetxe barruan banakako tratamendurako programa espezifikoak bultzatzea.
3. Betearazi aurreko birgizarteratze-txostenak egitea (epai aurreko txostenak), hala badagokio, zigorra birgizarteratzera bideratuta egon dadin, delituaren kausei helduz eta pertsonen berariazko inguruabarrak kontuan hartuz (desgaitasuna, osasun mentala, adikzioak, besteak beste).
4. Behin-behineko espetxeratzearen alternatiba gisa Prozedura Kriminalaren Legearen 508. artikuluan aurreikusitako neurriak erabiltzeko aukera.
5. Prestakuntza-programa edo -tailer gehiago sortzea, bertako edo hirugarren sektoreko langileek emango dituztenak.
6. Pedagogia eta ingurune irekiko neurrien sistema epaileei, fiskalei, abokatuei eta operadore juridikoei zabaltzea.

**Langile eta
baliabide
material egokiak**

7. Diziplina anitzeko taldeak osatzea (gizarte-lana/giza eskubideak - Legelariak/kriminologia-psikologia).
8. Hirugarren sektoreak zerbitzua ematea Helduen Justizia Zerbitzuko funtzionarioekin kontrol eta zuzendaritza publikoa eginez, ondo dimentsionatuta eta kanpora ateratako zerbitzuekin eskuz esku lan egiten duten langileekin hornituta.
9. Zerbitzu publikoen kanpoko ebaluazioa eta ebaluazio jarraitua egitea eta kasuen ikuskatzaileak izatea.

**Ikuspegi
komunitarioa**

10. Herritar guztientzako baliabide-sarea erabiltzea, eta ahal den guztietan zigor-sistamarako baliabide propiorik ez sortzea.
11. Gizartearentzako lanetarako udal-plazak sustatzea.

	12. Zigortutako pertsonen gaineko kontzientzia eta ikuspegia alda dadin bultzatzea, erkidegoan neurriak betez, eta gizarteak neurri alternatiboan zigorgabetasunaren pertzepzioaren aurka borrokatzea, etengabeko ebaluazioaren, pedagogiaren eta zabalkundearen bidez.
Genero ikuspegia	13. Gakoa programa zabaltzea, genero-indarkeriako delituengatik zigortutakoekin ikuspegi feministarekin lan egitean arrakasta izan duela erakutsi baitu.
	14. Genero-ikuspegia gainerako tailer eta esku-hartze plan guztietan aplikatzea, kondenatutako pertsonak gizonak edo emakumeak izan.
Ikuspegi leheneratzailea	15. Birgizarteratze-neurriak bideratzea, bai biktimari erreparazioa emateko, bai gizarteari/komunitateari erreparazioa emateko.
	16. Justizia leheneratzaileko zerbitzuarekin koordinatzea, ingurune irekiko neurriak sustatzeko, espetxearen alternatiba gisa, bitartekaritza-akordioak betez.
	17. Biktimizazio ohikoenei buruzko azterlanak egitea, zigorrak betearazi aurretik ere biktimei erreparazioa emateko aukerak diseinatzeko.
Politika publikoen integrazioa.	18. Osasun mentaleko zentroetan eta psikiatriko zibiletan Osakidetzarekin koordinatuta betetzen diren segurtasun-neurriak bultzatzea.
	19. Eusko Jaurlaritzako, aldundietako eta udalerrietako sail guztiekin lankidetzan aritzea.
	20. Unibertsitateekin lankidetzan, delituei, zigorrei eta betearazteko moduei buruzko azterlanak egitea.

BIGARREN ARDATZ ESTRATEGIKOA **Euskal Birgizarteratze Sarea eraikitzea.**

Pertsona ardatz duen esku-hartzea	21. Ahal den neurrian, erregimen irekian dauden pertsonen kopurua indartzea, egungo ratioa handituz.
	22. Ebaluazio edo diagnostiko bat egitea hasieran, pertsonaren beharrak eta esku hartzeko mailak zehazteko, premia horien arabera.
	23. Norberaren ezagutzan eta banakako laguntzan oinarritutako esku-hartzea egiteko baliabideak bermatzea, komunitatean dauden baliabideak ahal den guztietan aprobetxatuz.
Langile eta baliabide material egokiak	24. Erkidegoaren baliabide normalizatuen erabilera lehenestea, Justiziaren mendeko baliabide espezifikokoak sortzeko aukera baztertu gabe (mendeko unitate gisa).

-
25. Zigorak eta neurriak ingurune irekian, gizarteratzeko sarean eta barneratze-erregimenean lotu eta koordinatuko direla ziurtatzea, sistemaren zati guztiak koordinatzeko administrazio-organo baten bidez.
-
- Ikuspegi komunitarioa**
26. Pertsonak beren komunitateetan maila guztietan sartzea, espetxeetako GKE espezifikoeekin ez ezik, beste elkarte batzuekin ere lan eginez.
-
27. Presoak gainerakoak bezalako herritarrak direla ulertzea gizartean, eta gizarteratzea segurtasunez bizitzeko modurik eraginkorrena dela adierazten duten datu enpirikoak erakustea.
-
- Genero ikuspegia**
28. Beren ardurapean seme-alaba adingabeak dituzten emakume presoek egoerei erantzutea, posible bada espetxetik kanpoko erakundeetara bideratzea.
-
29. Ezinezkoa bada, ama-unitateak edo beste espetxe-baliabide batzuk izatea planteatzea.
-
30. Presoen amatasuna eta aitatasuna genero-ikuspegitik lantzea, haurrak zaintzea emakumeen erantzukizun eskusiboa dela ulertu gabe.
-
31. Emakume batzuei erdi-askatasunean aurrera egitea, 82.2 JB (etxeko lanak lantzat hartzea).
-
- Ikuspegi leheneratzailea**
32. Komunitateari egindako kaltearen ordaina sustatzea, ez nahitaez biktimarekin lan eginez (laguntza- eta erantzukizun-zirkuluak).
-
33. Biktimari arreta emateko zerbitzuarekin koordinatzea, biktimarekin lan egiten bada, haren denborak errespetatuz eta zeharkako biktimekin egindako lana aztertuz.
-
- Politika publikoen integrazioa**
34. Administrazio guztiekin lan egitea, gizarteratzea guztion erantzukizuna baita.
-
35. Espetxean egindako produkzio-lana duintzea eta presoek autoerantzukizuna sustatzea.
-
36. Lan berdinzaleagoa sustatzea, non emakumeak, funtsean, tradizioz "femeninotzat" jotzen diren lanpostuetara bideratzen ez diren.
-
37. Birgizarteratze-sare bat sortzea, Eusko Jaurlaritzako sail garrantzitsuek, udalek eta foru-aldundiek garatutako hezkuntza-, gizarte-, osasun- eta lan-politikekin koordinatuta, bai zigorra betetzen den bitartean, bai, hala badagokio, behin betiko askatasuna lortu ondoren.
-
38. Osasun, Hezkuntza, Gizarte Zerbitzu eta Lan sailletako zerbitzuen artean, udalez eta aldundiez gain, espetxeetako biztanleak kontuan hartzea, eta haiei arreta emateko behar diren baliabideak sortzea, Justizia Sailak koordinatuta.
-

-
39. Gizarteratze-programen eraginkortasuna eta efizientzia erakusten duten ikerketak egitea, eta gizarteari mezu argia helaraztea, datuetan oinarrituta, eredu hori hobea dela adierazteko.
-
40. EAEko errealitate kriminologikoa eta biktimologikoa ikertzea, bereziki delitu larriak, gaixotasun mentala eta genero-indarkeria.

HIRUGARREN ARDATZ ESTRATEGIKOA.- Espetxeratzea birgizarteratzera bideratzea.

**Pertsona ardatz
duen esku-
hartzea**

-
41. Barneratze-erregimenak birsozializatzailea izan behar du, eta berrerortzeko arriskuaren balorazio eta ebaluazio zientifikoan oinarritutako unea da. Erregimen irekian ez aurrera egitea justifikatu egin beharko da, horretarako prest ez dagoelako.
-
42. Hirugarren graduko pertsona baten hasierako sailkapena (erdi-askatasuneko erregimena atal irekietan), 5 urtera arteko zigorretan.
-
43. Barneratze-erregimen batetik behin betiko askatasuna lortzea saihestea.
-
44. Sistema bat ezartzea gradua berrikusteko unean justifikatzeko zer faktore objektibok eragozten duten graduan aurrera egitea.
-
45. Errespetuzko moduluak sustatzea, biztanle guztientzako bizitza-erregimen nagusi eta ohikoa den aldetik, esku-hartze edo programa espezifikoak bultzatuko dituen bizikidetzaren esparru normalizatua sor dezan.
-
46. Programa espezifikoak diseinatzea, populazio motei, profil kriminogenoei, gabezia espezifikoei eta abarri erreparatuta, bai lan-, kultura-, okupazio-, kirol-, prestakuntza- (lanbide-heziketa), hezkuntza- eta hezkuntza-arloetan.
-
47. Gaixotasun larriak dituzten pertsonen, 70 urtetik gorako barneratuen edo kondena luzeak dituzten pertsonen inguruabarrak eta premiak kontuan hartzea.
-
48. Adimen-desgaitasuna duten barneratuen azterketa-azterketa.
-
49. Gaixoentzako espetxealdiaren ordezko neurriak bultzatzea, zigorraren zati bat espetxetik kanpoko tratamendu batean betearazteko.
-
50. Adinekoek pairatzen dituzten osasun-patologiak artatzeko programa espezifikoak.
-
51. Segurtasun-neurriak bete behar dituzten pertsonen eta gaixotasun mental larriak dituzten pertsonen egoera ebaluatzea.
-

-
52. Esku hartzeko baliabide espezifikoak sortzea mendekotasuna gainditzeko tratamendurako edo gaixo mentalen tratamendurako.
-
53. Tratamendu terapeutiko psikologiko eta psikiatrikoko programa espezifikoak, droga-mendekotasuna duten pertsoneri eta osasun mentaleko arazo larriak dituzten pazientei hobeto egokitzen zaizkienak.
-
54. Espetxeratuen Zaintzako Epaitegiaren 2020ko urriaren 7ko autoa betetzea, espetxeetan sendagai psikofarmakoak emateari buruzkoa.
-
55. Gaixotasun mentalak dituzten pertsonak erkidegoko osasun-zentroetan integratzea. Baliteke kondenatutako pertsona batzuk ospitale-zentro egokietan ospitaleratzea.
-
56. Talde espezializatu bat izatea erregimen itxian dauden pertsonentzat, esku-hartze bizia eta multimodala (medikoa, soziala, psikologikoa) beharko dutenentzat.
-
57. Plantillaren dimentsionamendua aztertzea funtzionarioen ratio egokia ezartzeko, presoan eta egin beharreko lanen arabera
-
58. Funtzionarioei rol zabalagoa ematea, agente terapeutiko gisa duten balioa indartuz eta etengabeko prestakuntza-sistema bat ezarriz.
-
59. Espetxeetako plaza hutsak betetzea.
-
60. Askatasunaz gabetutako pertsonen birsozializazio-lanean funtzionarioen funtzio-lana gizartean balioestea.
-
61. Euskara-ikastaroetarako sarbidea.
-
62. Zenbait organoren osaera aldatzea, erregimenaren aurreko tratamendu-ikuspegia bultzatzeko, eta medikuak tratamendu-batzordean sartzea.
-
63. Hirugarren sektoreko elkarte eta erakunde laguntzaileetako espetxez kanpoko langileek talde teknikoei tratamendu-esku-hartzearen arloan laguntza emateko aukera aztertzea.
-
64. Espetxetik kanpoko langileak talde teknikoan saioetara joatea.
-
65. Kide anitzeko organoek informazioaren eta komunikazioaren teknologiak erabiltzeko aukera aztertzea.
-
66. Espetxeen eta Zuzendaritza Zentroaren arteko espetxe-espeditteen izapideak arindu eta murriztea.
-
67. Dauden azpiegiturak aztertzea, plan hau ezartzearen ondoriozko beharretara egokitzeko, zigorrak birgizarteratzeko beharrari eta genero-ikuspegiari bereziki erreparatuta.
-

Langile eta baliabide material egokiak

Ikuspegi
komunitarioa

-
68. Euskadin epaitzen diren kasuen errealitateari egokitutako tratamendu-araubidea maila guztietan jarraitzeko azpiegitura egokiak izatea.
-
69. "Espetxe-lana eta enplegurako prestakuntza" erakundearen baliokidea den erakunde bat sortzea.
-
70. Informazioan, gardentasunean eta irekitasunean oinarritutako kultura soziala sortzea, estereotipo faltsuak hautsiko dituena.
-
71. Hirugarren sektorea erregimen itxian inplikatzeko eta tratamendu-taldeekin, esku hartzeko programekin eta abarrekin lankidetzan aritzea
-
72. Ekoizpen-tailerrak sustatzea, lan duina eskaini behar dutenak eta ingurune irekian jarraipena izango dutenak. Euskal enpresa-sarearen lankidetzak sustatzea.
-
73. Gizarteratzeko eta laneratzeko programak egitea, Euskal Birgizarteratze Sarean jarraipena izango dutenak.
-
74. Elkarriketa zibileko mahaiaren eremuan, hirugarren sektorearekin elkartzeko foro bat sortzea, espetxe-arloko hirugarren sektorearen beharrak, programak eta baliabideak koordinatzeko.
-
75. Abokatuen elkargo profesionalen lana indartzea, espetxeetako lege-laguntzari, espetxe-zuzenbideko prestakuntzari eta abokatuen eta barneratuen arteko komunikazio telematikoaari dagokienez.
-
76. Espetxeekiko komunikazioak hobetzea.
-
77. Zigorretako biztanleen hezkuntza eta prestakuntza hobetzea, zigorra bete ondoren etorkizuneko bizitza bideratu ahal izateko.
-
78. Presoen alfabetatze, birkualifikazio, gaitasun sozial eta gaitasuneko programak prestatzea.
-
79. Barneratuek prestakuntza telematikorako sarbidea izatea, hezkuntza-esparru edo -maila guztietan.
-
80. Lanbide-heziketako tituluetan sartzeko ibilbideak indartzea, askatasunik gabe dauden pertsonen enplegarritasuna eta gizarteratzea handitzeko aukera emateko.
-
81. UNEDekin eta UPV/EHUekin (eta, hala badagokio, beste euskal unibertsitate batzuekin) lankidetzak hitzarmenak egitea, espetxeratuei zuzendutako euskarazko eta gaztelaniazko unibertsitate-ikasketen eskaintza jasotzeko.
-

**Genero
Ikuspegia**

-
82. Presoak bizitzeko ohiturak sortzen lagunduko duten programak prestatzea, bizikidetzeta- eta tolerantzia-moduak barne hartuta.
-
83. Lankidetzeta-hitzarmenak egitea erlijio-konfesio nagusiekin, presoan erlijio-laguntzarako.
-
84. Emakumeek hiru espetxeetan duten egoerari buruzko azterketa/auditoria, eta horietan berdintasunerako eskubidean eta genero-ikuspegiari oinarritutako politikak eta erabakiak aplikatzeari buruzkoa.
-
85. Genero-indarkeriaren biktima diren emakume presoari arreta espezifikoa eta etengabea ematea, laguntza psikologikoa eta aholkularitza espezifikoa emanez.
-
86. Emakumeen autonomia eta ahalduntzea sustatzeko programak sustatzea.
-
87. Sexu- eta ugalketa-osasunari dagokionez, beharrezko baliabideak izatea.
-
88. Esku-hartze guztiak diseinatzea emakume presoan zailtasun bereziak kontuan hartuta (familiaren laguntza txikiagoa, estigma handiagoa eta autoestimua galtzea, etab.).
-
89. Emakumei lehentasuna ematea tratamendu jakin batzuetan. Emakumei tratamendu-aukera berberak eskaintzea, tailer eta ikastaroetan estereotipoak hautsiz.
-
90. Emakumeentzako modulu espezifiko nahikoak izatea eta, hala badagokio, modulu mistoak sartzeko bidea bizi ahal izateko.
-
91. Askatasunaz gabetutako gurasoen seme-alaben egoerari eta adingabeen eskubideak babesteko modurik onenari buruzko azterlan bat egitea.
-
92. Mendeko familia-unitate bat ezartzeko aukera aztertzea (gurasoak beren seme-alabekin bizi ahal izateko etxebizitzak), eta ahal den neurrian, haurren instituzionalizazioa saihestea.
-
93. Gakoa programari eta genero-indarkeriako delituengatik zigortutako gizonekin egindako antzeko lan-programei jarraipena ematea, baita barneratze-erregimenean ere.
-
94. Espetxeetako langileak genero-ikuspegiari prestatzea, hirugarren sektorekoak barne.
-
95. Espetxe-sisteman berdintasun-plan bat izatea.
-

**Ikuspegi
leheneratzailea**

96. Bitartekaritza-prozesuak eta programa leheneratzaileak antolatzea barneratze-erregimenean

97. Kontzeptu leheneratzailean sakontzea zeharkako programa gisa, besteak beste, honako jarduera hauek barne hartuta: erantzukizun zibila ordaintzea, gizarte-itzulketarako laguntza-lanak egitea, eta erkidegoko auzolandegietan parte hartzea.

**Politika
Publikoen
Integrazioa**

98. Gizarte-zerbitzuen ondorioetarako, bazterketa-arriskua baloratzeko edo baztertzeko faktore gisa "preso hartzea" sartzeta, zerbitzu publiko horietara berariaz sartzeko zailtasunak saihesteko.

99. Epe luzerako esku-hartze sozialeko programa orokor bat ezartzea, kasu honetan etxebizitza, osasuna, lana eta hezkuntza ardatz izango dituen, preso ohien gizarteratze-prozesuak errazteko.

100. Espetxeak eta Ertzaintza lotzeko eta koordinatzeko figura sortzea.